

8. Булатова М. М. Розвиток фізичних якостей / М. М. Булатова, М. М. Линець, В. М. Платонов // Теорія і методика фізичного виховання : [підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту] ; за ред. Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – Т. 1, гл. 9. – С. 175–295.
9. Сергієнко Л. П. Особливості розвитку силової витривалості в умовах навчання у закладах силових структур / Л. П. Сергієнко // Концепція розвитку галузі фіз. вих. і спорту в Україні : зб. наук. праць. – Рівне, 2003. – Вип. 3. – Ч. 1 – С. 357–361.
10. Сергієнко Л. П. Тестування рухових здібностей школярів / Л. П. Сергієнко. – К. : Олімпійська література, 2000. – 438 с.
11. Пронтишева Л. Використання комплексного тесту для визначення рівня сформованості техніко-тактичних навичок орієнтувальників / Л. Пронтишева // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2001. – Т. 1. – С. 379–381.
12. Пронтишева Л. П. Орієнтування спортивне : програма для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ / Л. П. Пронтишева, О. Й. Куцук. – Вінниця, 1998. – 88 с.
13. Ширинян А. А. Физическая подготовка ориентировщика / А. А. Ширинян, А. В. Иванов. – М. : Физкультура и спорт, 2005. – 48 с.
14. Ширинян А. А. Современная подготовка спортсмена-ориентировщика / А. А. Ширинян, А. В. Иванов. – М., 2008. – 112 с.

Рецензент: канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент *Випасняк І.П.*

УДК 796.1+76.352
ББК 74.200.544

Юрій Бріскін

СПОРТ ІНВАЛІДІВ – У СВІТІ ТА ОСВІТІ

Дослідження присвячено проблемі створення системи знань про спорт інвалідів як складову міжнародного олімпійського руху та теоретико-методичному обґрунтуванню спорту інвалідів як наукової та навчальної дисципліни в системі підготовки фахівців зі спеціальності “Олімпійський та професійний спорт”. Розроблено концепцію узагальненої навчальної дисципліни “Спорт інвалідів” та програми проблемно орієнтованих навчальних дисциплін. Результати дослідження можуть бути використані як вихідна емпіричної та вихідна теоретичної основ створення загальної теорії спорту інвалідів.

Ключові слова: *Міжнародний олімпійський рух, Параолімпійські ігри, Дефлімпійські ігри, Спеціальні Олімпіади, концепція спорту інвалідів, навчальна дисципліна “Спорт інвалідів”.*

Исследование посвящено проблеме создания системы знаний о спорте инвалидов как составляющей международного олимпийского движения и теоретико-методическому обоснованию спорта инвалидов как научной и учебной дисциплины в системе подготовки специалистов по специальности “Олимпийский и профессиональный спорт”. Разработана концепция обобщенной учебной дисциплины “Спорт инвалидов” и программы проблемно ориентированных учебных дисциплин. Результаты исследования могут быть использованы в качестве исходной эмпирической и исходной теоретической основ создания общей теории спорта инвалидов.

Ключевые слова: *Международное олимпийское движение, Параолимпийские игры, Дефлимпийские игры, Специальные Олимпиады, концепция спорта инвалидов, учебная дисциплина “Спорт инвалидов”.*

The investigation is dedicated to a problem of creation of knowledge system about invalids' sport as a component of international Olympic movement and to theoretical-methodical basis of invalids' sport as a scientific and educational subject in the system of specialists' training in specialty “Olympic and Professional Sport”. Conception of generalized educational subject “Invalids' sports” and conception of program of problem-oriented educational subjects are developed. Results of the investigation may be used as an initial empiric and initial theoretic basis for creation of general theory of invalids' sports.

Key words: *International Olympic movement, Paraolympic Games, Deaflympic games, Special Olympics, invalids' sports conception, educational subject “Invalids' sports”.*

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Світова статистика із прикрістю свідчить, що кожний десятий мешканець Землі є інвалідом, інвалід є в кожній четвертій родині світу. У наш час у світі понад 600 млн інвалідів,

в Україні ж сьогодні нараховується близько 2,7 млн таких людей, половина з них – інваліди I і II груп, які формально не здатні самостійно забезпечити власне існування, бо не можуть працювати [4; 13; 29]. Відомо, що дійовим засобом фізичної та соціальної реабілітації інвалідів є заняття фізичною культурою та спортом [27; 28]. Усе більшої значущості в сучасному суспільстві набуває спорт інвалідів. З іншого боку, помітне суттєве протиріччя між соціальним запитом щодо підготовки фахівців та наукового забезпечення галузі спорту інвалідів і наявними можливостями його задоволення.

Державна політика України в галузі спорту інвалідів зорієнтована, з одного боку, на підтримку та стимулювання параолімпійського та дефлімпійського спорту як спорту вищих досягнень, а з іншого боку, – на розвиток фізкультурно-реабілітаційного й фізкультурно-спортивного руху. Важливою складовою державної політики України в галузі спорту інвалідів є забезпечення розробки спеціальних навчальних програм підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту для реабілітаційної та спортивної роботи з інвалідами різних нозологій, активізація наукових досліджень у галузі спорту інвалідів, підготовка й випуск посібників та підручників. Знання в галузі спорту інвалідів належать до професійно-орієнтованих знань та вмінь магістрів олімпійського та професійного спорту [23]. У 1996 р. у Львівському державному інституті фізичної культури започаткували викладання дисципліни “Теоретичні основи інваспорту”, продовженням якої стали дисципліни “Параолімпійський спорт” та “Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади”. У Національному університеті фізичного виховання і спорту України (м. Київ) викладається навчальна дисципліна “Спорт інвалідів”, у Запорізькому державному університеті – “Інвалідний спорт”. Проте відсутні загальна стратегія підготовки фахівців, уніфікація вимог щодо змісту навчальних дисциплін, навчально-методична література тощо.

У фундаментальних узагальнюючих джерелах стосовно олімпійського спорту [16; 30–33] спорт інвалідів розглядається як частина міжнародного олімпійського руху. Дослідження ж власне спорту інвалідів в основному присвячені окремим історичним питанням [10; 24], методикам розвитку фізичних якостей [5; 6; 7; 8], технічній підготовці тощо [3; 14; 15], або дослідженням окремих складових спорту інвалідів [19–21; 34]. Практично відсутні узагальнюючі інформаційні джерела щодо спорту інвалідів як складової міжнародного олімпійського руху, не виявлено, за аналогією з олімпійським спортом, періодів його розвитку, не визначено особливостей формування програм Ігор інвалідів, не узагальнено основних нозологічно орієнтованих завдань, дидактичних та організаційних особливостей інваспорту тощо. Таким чином, постає важлива науково-прикладна проблема невідповідності наявного рівня знань про спорт інвалідів як складову міжнародного олімпійського руху та бурхливого розвитку спорту інвалідів, зумовленого зростанням у XX–XXI ст. його соціальної значущості.

Мета роботи – теоретико-методичне обґрунтування складової міжнародного олімпійського руху – “Спорт інвалідів” – як наукової та навчальної дисципліни в системі підготовки фахівців зі спеціальності “Олімпійський та професійний спорт”.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети використовували загально-наукові методи теоретичного рівня (аналогія, аналіз, синтез, абстрагування, індукція); історичні методи (історико-логічний, конкретно-історичний, порівняльно-історичний, ретроспективний); системно-функціональний аналіз; методи математичної статистики.

Результати дослідження. Аналіз літературних джерел та документальних матеріалів показав, що спортивний рух інвалідів є структурною складовою сучасного

міжнародного олімпійського руху. Олімпійський рух інвалідів включає визнані Міжнародним олімпійським комітетом параолімпійський рух, дефлімпійський рух та рух Спеціальних Олімпіад.

Міжнародний спортивний рух інвалідів виник у 1924 р., коли були проведені I Всесвітні ігри глухих та засновано Міжнародний спортивний комітет глухих.

Особи з пошкодженнями опорно-рухового апарату та вадами зору стали активно залучатися до занять спортом лише після Другої світової війни. Спортивний рух інвалідів війни виник в Англії, в Ейлесбурзі, у Сток-Мандевільському шпиталі. 28 липня 1948 р. у Сток-Мандевільському шпиталі під керівництвом доктора Людвіга Гуттманна відбулися змагання зі стрільби з лука серед інвалідів на візках, було започатковане щорічне проведення Міжнародних Сток-Мандевільських ігор, що стали підґрунтям проведення Параолімпійських ігор. Спорт осіб з вадами інтелекту в межах олімпійського руху представлено іграми Спеціальних Олімпіад (Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад створена у 1968 р.). У межах спортивного руху інвалідів змагання проводяться переважно з олімпійських видів спорту з дотриманням церемоніалу, подібного до олімпійського, з використанням відповідної символіки та ритуалів.

Проте під час аналізу літературних джерел не виявлено праць, що вміщують дослідження олімпійського руху інвалідів як комплексного явища; переважна більшість таких робіт присвячена окремим історичним питанням або дослідженням окремих складових спорту інвалідів; практично відсутні узагальнюючі інформаційні джерела щодо спорту інвалідів як складової міжнародного олімпійського руху.

З іншого боку, наявний суттєвий соціальний запит щодо підготовки фахівців і наукового забезпечення галузі спорту інвалідів, що визначений основними орієнтирами державної політики України в цій галузі – розвитком параолімпійського та дефлімпійського спорту (Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, 2004), забезпеченням розробки спеціальних навчальних програм підготовки фахівців для реабілітаційної та спортивної роботи з інвалідами різних нозологій, активізацією наукових досліджень у галузі спорту інвалідів, підготовкою та випуском посібників і підручників [22].

Зрештою, не є остаточно вирішеною проблема спеціалізованої цілеспрямованої підготовки фахівців інваспорту. Можна стверджувати, що на нинішньому етапі відсутня спільна думка щодо стратегії підготовки фахівців інваспорту, зусилля різних навчальних закладів розрізнені.

Таким чином, розв'язання першого завдання дослідження за допомогою аналізу літературних джерел дозволило виділити шляхи вирішення проблеми створення системи знань про спорт інвалідів як складової міжнародного олімпійського руху – розробку концепції спорту інвалідів як соціально значущої галузі, детальний аналіз параолімпійського руху, дефлімпійського руху та руху Спеціальних Олімпіад (виявлення хронології й періодизації Ігор інвалідів, особливостей формування програм, складу та класифікацій їх учасників), визначення основних тенденцій подальшого розвитку спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху та розробку концепції спорту інвалідів як наукової та навчальної дисципліни в системі підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту.

Вирішення другого та третього завдань дослідження дало змогу сформулювати узагальнений понятійний апарат галузі спорту інвалідів, визначити основні соціально-культурні, ідеологічні, соціально-політичні, соціально-економічні та особистісні фактори, що зумовлюють виникнення й розвиток спорту інвалідів, наявність впливу яких підтвердив попередній аналіз інформаційних джерел.

Визначено концепцію спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху, його мету – соціалізацію інвалідів, задоволення їх потреб як членів суспільства в самоактуалізації та реалізації своїх можливостей в умовах змагальної діяльності, основні завдання, загальні, методичні та специфічно-спортивні принципи, загальні та специфічні соціальні функції спорту інвалідів.

Структуру проблемного поля спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху нами визначено як таку, що складається з ідейно-філософських основ діяльності, суб'єкта діяльності, особливостей його формування та розвитку, нозологічної детермінованості особливостей змагальної діяльності та зумовлених ними особливостей організації відповідних Ігор та процесу спортивної підготовки. З іншого боку, відсутність загальної теорії спорту інвалідів потребує теоретико-методологічного обґрунтування спорту інвалідів як наукової та навчальної дисципліни й соціально значущої практичної галузі.

Розроблено модель системи знань про спорт інвалідів як складову міжнародного олімпійського руху, що, на нашу думку, повинна вміщувати загально-філософський, загально-теоретичний і спеціально-теоретичний змістовні блоки.

У структурі загально-філософського змістовного блоку системи знань про спорт інвалідів як складової міжнародного олімпійського руху, як ідейно-філософського підґрунтя спорту інвалідів ми вважаємо доцільним розгляд основних ідей олімпізму – політичної, гуманістичної та філософсько-педагогічної ідеї, а у структурі загальнотеоретичного змістовного блоку, відповідно до загальної методології пізнання та загально розповсюдженої структури навчальних дисциплін, – концепції галузі спорту інвалідів, систематизації понятійного апарату, мети та загальних завдань спорту інвалідів, його основних принципів і соціальних функцій.

Спеціально-теоретичний змістовний блок системи знань про спорт інвалідів як складової міжнародного олімпійського руху (рис. 1) повинен вміщувати інформацію історичного, організаційного та методичного характеру, яку доцільно розглядати на ретроспективному, актуалізованому та прогностичному рівнях з урахуванням особливостей функціонування суб'єктів спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху.

У результаті вирішення другого та третього завдань дослідження нами було виявлено невідповідність моделі системи знань про спорт інвалідів та її наявного інформаційного наповнення, що свідчило про існування науково-практичної проблеми та вимагало розробки й систематизації відповідного навчального матеріалу.

Як показали наші дослідження, сучасні Параолімпійські ігри, де змагаються і спортсмени з пошкодженнями опорно-рухового апарату, і спортсмени з вадами зору, а також (1996–2000 рр.) спортсмени з вадами інтелекту, виникли завдяки діяльності Людвіга Гуттманна та Міжнародної федерації Сток-Мандевільських ігор, яка провела в Англії перші змагання для спортсменів із пошкодженнями хребта і спинного мозку. Нині проводяться літні (з 1960 р.) та зимові (з 1976 р.) Параолімпійські ігри. Постійне зростання значення та авторитету Параолімпійських ігор ілюструє динаміка кількості їх учасників – країн та спортсменів. Так, якщо в I Параолімпійських іграх взяло участь 400 спортсменів з 23 країн, то у XII літніх Параолімпійських іграх кількість країн-учасниць зросла більш як у п'ятеро й склала 136 команд, а спортсменів – майже удесятеро й склала 3969 учасників. Подібна, хоча й менш вражаюча тенденція спостерігається і в зимових Параолімпійських іграх – від 250 спортсменів із 14 країн до близько 600 учасників із 39 країн.

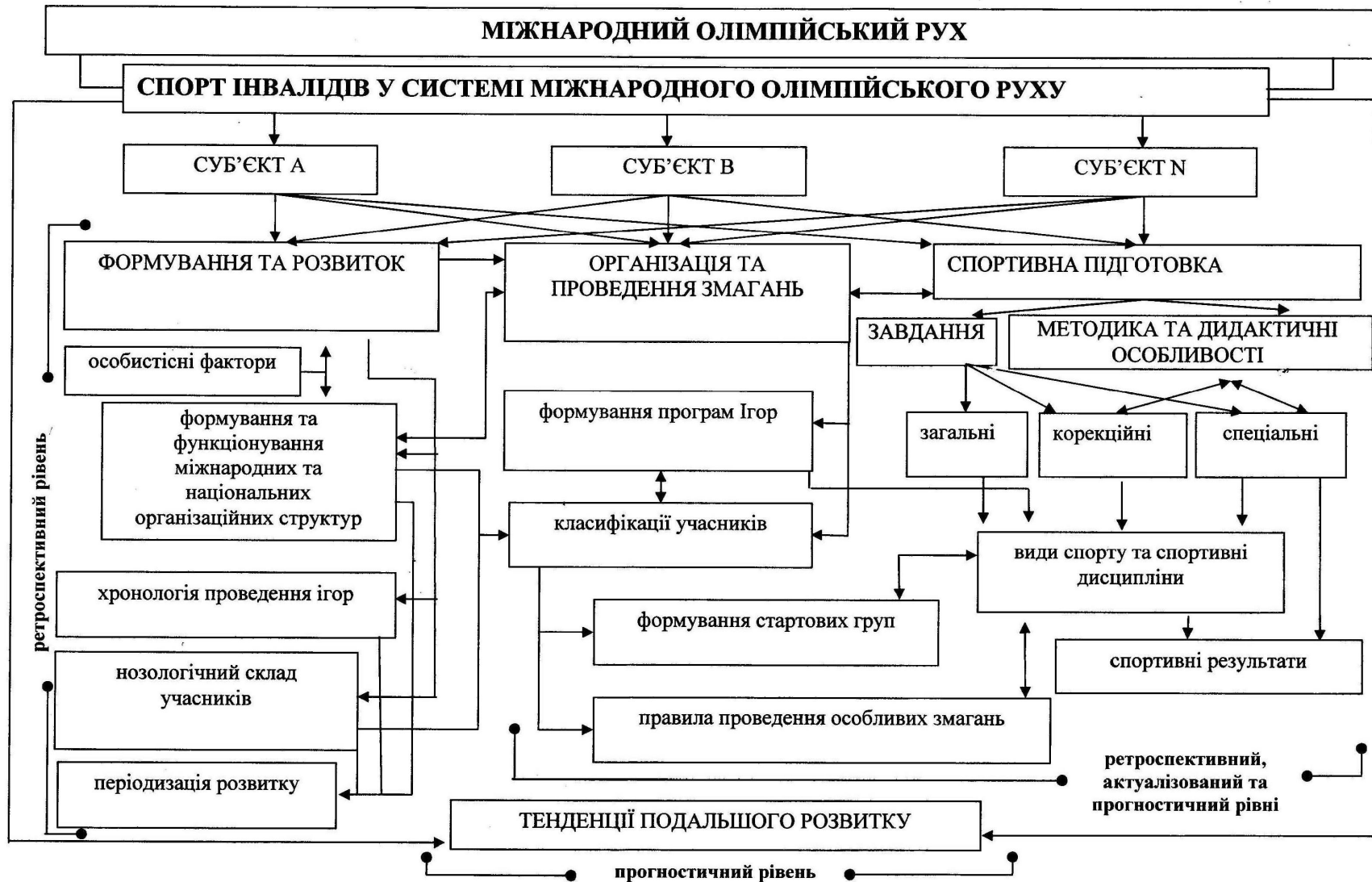

Рис. 1. Модель структури спеціально-теоретичного змістовного блоку системи знань пор спорт інвалідів

Нозологічний склад учасників Параолімпійських ігор також змінювався. Так, якщо в Параолімпійських іграх 1960–1968 рр. брали участь лише спортсмени з пошкодженнями хребта та спинного мозку, то вже з Параолімпійських ігор 1972 р. – спортсмени інших нозологій: з вадами зору (у 1972 р. – демонстраційна, а з 1976 р. – офіційна участь); з іншими пошкодженнями опорно-рухового апарату (“Інші”) – з 1976 р., крім ігор 1980 р.; ампутаціями та церебральним паралічем – з 1980 р. Спортсмени всіх зазначених нозологій змагалися в Параолімпійських іграх 1984 року, хоча й у різних містах (Нью-Йорк та Сток-Мандевіль), а з наступних ігор у Сеулі (1988 р.) – в єдиних комплексних змаганнях.

Демонстраційна участь спортсменів із вадами інтелекту відбулася в 1992 р. Офіційно спортсмени цієї нозології змагалися в Параолімпійських іграх 1996–2000 рр. Спортсмени різних нозологій розподіляються на змагальні групи відповідно до загальних та функціональних класифікацій.

Одним із найважливіших компонентів параолімпійського спорту є програма Параолімпійських ігор. Види спорту та спортивні дисципліни включалися до програми Параолімпійських ігор та вилучалися з неї під впливом різних чинників. Змінювалася кількість і співвідношення видів змагань, комплектів нагород тощо. За аналогією з періодизацією Ігор Олімпіад при визначенні періодів розвитку такого суспільного явища, як параолімпійський спорт, ми орієнтувалися на сукупність чинників суспільного, організаційного й власне спортивного характеру. Аналіз кількості та співвідношення спортивних дисциплін і видів змагань, нозологічних груп учасників Параолімпійських ігор дав дослідникам [2; 9; 20] підстави для розгляду трьох основних періодів розвитку Параолімпійських ігор: 1960–1972 рр., 1976–1988 рр., з 1992 р. і далі.

Проте зазначений підхід не завжди віддзеркалює історичні події розвитку параолімпійського руху. Слід згадати, що в період їх проведення I–IV Параолімпійські ігри відбувалися як IX–XII Міжнародні Сток-Мандевільські ігри. Тому, на нашу думку, недоцільно в розгляді періодизації паралімпійського руху залишати поза увагою період проведення I–VIII Сток-Мандевільських ігор.

Нашими дослідженнями встановлено, що основними періодами розвитку Параолімпійських ігор є Сток-Мандевільський період – 1952–1959 рр. (I–VIII Сток-Мандевільські ігри); перший параолімпійський період – 1960–1972 рр. (I–IV Параолімпійські ігри); другий параолімпійський період – 1976–1988 рр. (V–VIII Параолімпійські ігри); третій параолімпійський період – з 1992 р. і далі (з IX Параолімпійських ігор). Сток-Мандевільський період розпочинається з I Міжнародних Сток-Мандевільських ігор та створення Міжнародної федерації Сток-Мандевільських ігор (1952 р.) У змаганнях зі стрільби з лука взяли участь паралізовані спортсмени-ветерани з Великої Британії та Нідерландів. Відтоді Сток-Мандевільські ігри стали проводитися щороку, збільшилася кількість учасників, приєдналися спортсмени із ФРН, Швеції, Норвегії, розширився діапазон видів спорту. У 1960 р. IX Міжнародні Сток-Мандевільські ігри відбулися за межами Великої Британії – у Римі, – і фактично стали I Параолімпійськими іграми.

У Параолімпійських іграх першого періоду змагалися спортсмени з пошкодженнями хребта й спинного мозку, і лише в IV Параолімпійських іграх взяли демонстраційну участь спортсмени з вадами зору. Протягом першого періоду кількість комплектів нагород зростає пропорційно до кількості видів спорту від 113 на I Параолімпійських іграх 1960 р. до 189 на IV Параолімпійських іграх 1972 р. Спостерігається лінійна динаміка незначного збільшення як видів спорту, так і комплектів нагород. Дослідженнями виявлено ще одну специфічну особливість змісту

параолімпійської програми, а саме істотну диспропорцію у видах змагань, що належать до різних груп видів спорту згідно з класифікацією за специфікою рухів, а також структурою змагальної і тренувальної діяльності (за В.М.Платоновим).

Перевага (у середньому 48,2%) циклічних видів змагань у програмі Параолімпійських ігор пов'язана насамперед з великою кількістю класифікаційних (стартових) груп у цих видах програми, широким розповсюдженням таких видів спорту, як легка атлетика й плавання, доступністю цих видів спорту інвалідам різних нозологій.

До IV Параолімпійських ігор представництво циклічних видів змагань зменшилося й склало 43,4%, а збільшилася кількість швидко-силових (з 22,1% до 25,7%) спортивних ігор й особливо багатоборств з 0,9% до 4,8%. Значно меншою мірою в першому Параолімпійському періоді були представлені єдиноборства (2,6–5,8%, у середньому 4,6%) і складно-координаційні види спорту (7,1–7,9%, у середньому 7,6%), дещо більша питома вага спортивних ігор (10,7–14,8%, у середньому 12,6%) завдяки специфічним для Параолімпійських ігор видам спорту, таким як снукер та лаунбол [1; 2; 9; 19–21].

Для ігор першого параолімпійського періоду характерно й те, що їх програма формувалася досить стихійно й визначалася лише Міжнародною федерацією Сток-Мандевільських ігор; були відсутні регламентований механізм суддівства й проведення змагань, стандартизація організаційної і матеріальної бази, місця змагань не завжди були пристосовані для пересування на візках, тому залучали велику кількість волонтерів; не було єдиного міжнародного координаційного органу. Певний вплив на формування програми чинили погляди й особиста позиція Л.Гуттманна. Усі ігри першого параолімпійського періоду проходили під назвою “Міжнародні Сток-Мандевільські ігри”.

Другий параолімпійський період характеризується значним розширенням й упорядкуванням програми Параолімпійських ігор, збільшенням кількості їх учасників, залученням до ігор спортсменів різних нозологічних груп, а також активним формуванням міжнародної організаційної структури інваспорту.

Протягом другого параолімпійського періоду програма ігор значно розширилась, були включені такі види спорту, як волейбол, кульова стрільба, голбол, боротьба, велоспорт, футбол, кінний спорт, бочі, дзюдо, теніс. Наприкінці другого періоду програма ігор включала 17 видів спорту, що й пояснює значне збільшення кількості комплектів нагород.

Непропорційно до видів спорту, більше ніж у 2 рази, порівняно із IV Параолімпійськими іграми, зросла кількість розіграних комплектів нагород: якщо у 1972 р. їх було 189, то у 1976 р. – 444. Піком кількості розіграних комплектів нагород став 1984 р. – 958 комплектів. Цього року Параолімпійські ігри проводилися в Сток-Мандевілі і в Нью-Йорку, що було зумовлено бажанням спортсменів на візках провести свої ігри окремо від спортсменів інших нозологій.

Збільшення кількості комплектів нагород пов'язане також зі збільшенням кількості нозологій спортсменів-учасників. Відповідно, у кожній нозології з'явилася велика кількість стартових груп, що особливо проявилось на іграх 1988 р. (траплялись випадки, коли в стартовій групі не набиралося навіть трьох учасників). Участь у Параолімпійських іграх спортсменів різних нозологій зумовлена створенням протягом цього періоду (1976–1988 рр.) Міжнародних спортивних федерацій (організацій): у 1978 р. – Міжнародної спортивно-рекреаційної організації осіб із церебральним паралічем; у 1981 р. – Міжнародної спортивної асоціації осіб із вадами зору.

У 1988 р. VIII Параолімпійські ігри були проведені на тих самих спортивних спорудах і майданчиках, що й Ігри Олімпіади в Сеулі. За твердженням колишнього Президента Міжнародного параолімпійського комітету д-ра Роберта Стедварда, саме на VIII Параолімпійських іграх відбулася зміна параолімпійських пріоритетів із реабілітації на спорт вищих досягнень. Після більш як двадцятирічної перерви вдалося повернутися до задуму сера Л.Гуттманна проводити Параолімпійські ігри в тому самому місті й на тих самих спортивних спорудах, що й Ігри Олімпіади. Можливість реалізувати це історичне рішення сприяла значному підвищенню соціального значення Параолімпійських ігор та актуалізації назви цих змагань.

Узагалі ж у другому параолімпійському періоді ігри мали назви “Торонтолімпіада” – 1976 р., “Олімпіада для інвалідів. Арнем” – 1980 р., “Параолімпійські ігри” – 1984 та 1988 рр.

У третьому періоді параолімпійський спорт отримує повне суспільне визнання й стає суттєвою складовою громадського життя. У третьому параолімпійському періоді визначальним чинником у розвитку параолімпійського спорту стає діяльність Міжнародного параолімпійського комітету, що його було створено в 1989 р.

Формування програм Параолімпійських ігор у третьому періоді відбувається під впливом суспільних чинників, перш за все, залучення виду спорту до програми Олімпійських ігор, його видовищності та розповсюдженості. До програм ігор третього параолімпійського періоду було включено регбі на візках, вітрильний спорт, повернено після нетривалої відсутності (1988 р.) кінний спорт. З іншого боку, з програми було вилучено менш популярні снукер та лаунбол. Таким чином, кількість видів спорту в період з ігор 1992 р. до ігор 2000 р. зросла від 15 до 18. Протягом третього параолімпійського періоду кількість комплектів розіграних нагород збільшувалася пропорційно до кількості видів спорту – від 491 до 550 розіграних у XI Параолімпійських іграх (Сідней, 2000 р.). Кількість комплектів нагород, розіграних у IX Параолімпійських іграх (Барселона, 1992 р.), значно зменшилася порівняно із Сеульськими іграми 1988 р. – з 729 до 491, що пояснюється об’єднанням класифікаційних груп різних нозологій не за видами ушкоджень, а за збереженими можливостями. Фактично, було запроваджено сучасні принципи функціональних класифікацій спортсменів-параолімпійців.

Співвідношення груп видів змагань в іграх цього періоду є практично незмінним. Це дає підстави стверджувати, що відбулася відносна стабілізація програми літніх Параолімпійських ігор.

Третій параолімпійський період знаменувався подальшим розширенням нозологічного складу спортсменів. Були залучені спортсмени з вадами інтелекту, однак нині їх участь у Параолімпійських іграх призупинена.

У третьому параолімпійському періоді яскраво проявилася тенденція до загострення конкурентної боротьби. У літніх Параолімпійських іграх визначився новий лідер – команда КНР [21]. Сенсаційне III місце на IX зимових Параолімпійських іграх (Турин, Італія) виборола команда України.

Перші “Олімпійські ігри для глухих” було проведено в Парижі (Франція) з 10 до 17 серпня 1924 року. До програми ігор увійшли п’ять видів спорту: легка атлетика, велоспорт, футбол, стрільба та плавання. 16 серпня 1924 року представники спортивних федерацій – учасниць ігор утворили Міжнародний спортивний комітет глухих із метою об’єднання всіх спортивних федерацій глухих спортсменів, організації й забезпечення проведення регулярних міжнародних спортивних змагань раз на чотири роки, відповідно до олімпійських традицій.

Міжнародний олімпійський комітет 1966 року відзначив заслуги Міжнародного спортивного комітету глухих у розвитку спорту серед глухих, реалізацію олімпійських ідеалів і практичний внесок у розвиток міжнародного олімпійського руху, а з 1985 року було запроваджено спільне використання прапорів Міжнародного олімпійського комітету та Міжнародного спортивного комітету глухих на літніх і зимових Всесвітніх іграх глухих.

У 1990 р. була підписана угода про співробітництво між Міжнародним параолімпійським комітетом та Міжнародним спортивним комітетом глухих. Проте через фінансові та організаційні непорозуміння у 1993 р. на конгресі Міжнародного спортивного комітету глухих у Софії (Болгарія) було поставлено питання про можливість припинення проведення власних ігор та участь глухих у Параолімпійських іграх. У результаті Міжнародний спортивний комітет глухих залишився членом Міжнародного параолімпійського комітету, але прийняв рішення про продовження проведення Всесвітніх ігор глухих та недоцільність їх участі в Параолімпійських іграх, яка обґрунтовувалася тим, що глухі вважають себе не інвалідами, а частиною культурної й мовної меншості людства [10] – здоровими людьми без фізичних і психічних ушкоджень; змагання глухих спортсменів проводяться за звичайними спортивними правилами, за винятком деяких змін технічного характеру (візуалізація дій арбітрів тощо).

Згідно з дозволом МОК з 2001 року Всесвітні ігри глухих офіційно називаються Дефлімпійськими. 27 лютого 2003 р. 38-й Конгрес Міжнародного спортивного комітету глухих прийняв рішення про запровадження назви “Міжнародний Дефлімпійський комітет”. Надзвичайно важливим для популяризації та розвитку спорту серед глухих є наявність міжнародних дактилологічних понять, що суттєво розширюють залучення інвалідів цієї нозології до активного життя через спорт, збільшують можливості спілкування без перекладачів.

Аналіз динаміки кількості учасників Дефлімпійських ігор, основних історичних подій спорту інвалідів у цілому та дефлімпійського спорту зокрема дозволив нам визначити періодизацію Дефлімпійських ігор. У Дефлімпійських іграх доцільно, на наш погляд, розглядати такі періоди розвитку: перший період (1924–1953 рр.) – період до офіційного визнання Міжнародним олімпійським комітетом проведення I–VII Міжнародних Тихих ігор; другий період (1957–1989 рр.) – період після офіційного визнання Міжнародним олімпійським комітетом, набуття іграми глухих всесвітнього характеру, проведення VIII Міжнародних Тихих ігор – XVI Всесвітніх ігор глухих; третій період (з 1993 р. і далі) – період після прийняття Міжнародним спортивним комітетом глухих рішення про відмову від участі в Параолімпійських іграх та продовження проведення Всесвітніх ігор глухих із залученням до участі в них команд незалежних країн – колишніх республік СРСР. Останній чинник набуває особливого значення, урахувавши перемогу однієї з цих команд – збірної команди України в XX Дефлімпійських іграх (2005 р., Мельбурн, Австралія).

Українські спортсмени виступали в іграх глухих із 1957 р. у складі збірної команди СРСР, а дебют самостійної збірної команди України відбувся 1993 року на XVII Всесвітніх літніх іграх глухих у Софії (Болгарія).

Історія руху Спеціальних Олімпіад розпочинається з червня 1963 року, коли Юніс Кеннеді Шрайвер відкрила в родинному маєтку в Мериленді літній денний табір для дітей і дорослих із розумовою відсталістю з метою розвитку їх здібностей у спорті та руховій діяльності, а 19–20 липня 1968 р. у м. Чикаго були проведені I Міжнародні спортивні ігри Спеціальних Олімпіад (табл. 5). Зимові ігри Спеціальних Олімпіад розпочато з 1977 р. Нині ігри Спеціальних Олімпіад називаються

“Всесвітні” й проводяться раз на чотири роки. 15 лютого 1988 р. відбулося підписання Протоколу між Міжнародним олімпійським комітетом та Міжнародною організацією Спеціальних Олімпіад про співпрацю, офіційне визнання руху та дозвіл на використання найменування “Олімпіада” у вигляді словосполучення “Спеціальні Олімпіади”.

У 1995 р. Папа Іоанн Павло II видав перший в історії християнства Папський Декрет на підтримку спортивних змагань, підкресливши перемогу людини над фатальними наслідками долі. 1986 р. був проголошений ООН міжнародним роком Спеціальних Олімпіад.

Програма ігор Спеціальних Олімпіад характеризується лінійним зростанням кількості видів спорту. Змагання в Спеціальних Олімпіадах побудовані так, щоб бути доступними для атлетів із різними фізичними можливостями. У переважній більшості видів спорту проводяться змагання для осіб із низьким рівнем підготовленості: ведення м'яча в баскетболі, удари по воротах у футболі, плавання зі сторонньою допомогою, лижні перегони на дистанціях 50 і 100 м, змагання зі спуску на 10 м у гірськолижному спорті тощо. У Спеціальних Олімпіадах визначено також заборонені види спорту – такі, що піддають спортсменів невинувато високому ризику отримання травми або зміст яких полягає в сутичці, і які вступають у протиріччя з основними принципами Спеціальних Олімпіад. Заборонені види спорту (наприклад, бокс, різні види спортивних єдиноборств, регбі, американський футбол) не можуть бути включені до будь-якого Турніру, тренувальної або навчальної програми в межах Спеціальних Олімпіад. Разом із тим останнім часом концепція заборонених видів спорту коригується, зокрема, у межах Спеціальних Олімпіад починає розвиватися дзюдо.

Аналіз динаміки кількості учасників ігор Спеціальних Олімпіад, програм ігор Спеціальних Олімпіад, основних історичних подій спорту інвалідів у цілому та Спеціальних Олімпіад зокрема дозволив нам визначити періодизацію ігор Спеціальних Олімпіад. На нашу думку, в іграх Спеціальних Олімпіад яскраво проявляються два періоди розвитку: перший період (1968–1987 рр.) – період до офіційного визнання руху Спеціальних Олімпіад Міжнародним олімпійським комітетом, проведення I–VII Міжнародних ігор Спеціальних Олімпіад; другий період (з 1991 р. і далі) – період після офіційного визнання руху Спеціальних Олімпіад Міжнародним олімпійським комітетом, набуття іграми Спеціальних Олімпіад всесвітнього характеру, залучення до них національних програм незалежних країн, колишніх республік СРСР, з року проведення VIII Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад.

У межах розв'язання п'ятого завдання дослідження узагальнено основні відомості щодо спорту інвалідів, висвітлено періодизацію його розвитку та загальні особливості формування програм Ігор інвалідів, визначено основні тенденції подальшого розвитку спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху.

За аналогією з періодизацією Ігор Олімпіад, при визначенні періодів розвитку спорту інвалідів, ми орієнтувалися на сукупність чинників суспільного, організаційного та власне спортивного характеру.

Попередній аналіз абсолютних показників, ланцюгових темпів зростання, темпів приросту й коефіцієнтів прискорення відносно швидкості розвитку кількості країн і спортсменів – учасників літніх Ігор інвалідів, а також визначних історичних подій олімпійського спорту та спорту інвалідів дозволили припустити існування трьох основних періодів розвитку спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху: перший період (1924–1948 рр.), другий період (1952–1988 рр.) і третій період (з 1992 р. і далі).

З метою перевірки гіпотези щодо відсутності відмінностей у кількості країн та спортсменів, учасників Ігор інвалідів у різні періоди розвитку спорту інвалідів нами було проведено однофакторний дисперсійний аналіз, а також двовибіркові F-тест і t-тест. Двовибірковий t-тест дозволив із високою статистичною вірогідністю відхилити гіпотезу щодо відсутності відмінностей кількості країн та спортсменів-учасників Ігор інвалідів у різні періоди розвитку спорту інвалідів. Так, у першому–другому та другому–третьому періодах розвитку спорту інвалідів загальна кількість спортсменів-учасників Ігор інвалідів відрізняється на рівні істотності до 0,004, загальна кількість країн-учасниць відрізняється на рівні істотності до 0,005. У свою чергу, аналіз кількості учасників змагань у межах окремих складових спортивного руху інвалідів показав аналогічні результати на рівні значимості в межах 0,001–0,01.

Слід підкреслити, що виділені періоди в основному збігаються з прийнятою періодизацією сучасних Ігор Олімпіад [16]. Це, на нашу думку, є свідченням невід’ємності розвитку спорту інвалідів від Олімпійського спорту.

Для першого періоду розвитку спорту інвалідів характерним є проведення лише Дефлімпійських ігор, що проходили під назвою “Міжнародні Тихі ігри”, за винятком IV ігор (1935 р.), що відбулися під назвою “Міжнародні ігри глухих”.

Другий період розвитку спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху характеризується, перш за все, зникненням “монополії” дефлімпійського спорту. Починаючи з 1952 р., відбуваються Сток-Мандевільські ігри, що у 1960 р. перетворюються в Параолімпійські ігри.

Протягом цього періоду були створені основні організаційні структури параолімпійського спорту. З 1952 до 1986 рр. створювалися нозологічно орієнтовані організаційні структури параолімпійського спорту. У 1982 р. було створено Міжнародний координаційний комітет, який керував проведенням Параолімпійських ігор до 1988 р. включно. У 1984 р. офіційно запроваджено найменування “Параолімпійські ігри”. Коливання темпів зростання та приросту кількості учасників Параолімпійських ігор у 1960–1968 рр. пов’язані зі зростанням його соціальної значущості та суспільної зацікавленості.

Коливання темпів зростання та приросту кількості учасників Параолімпійських ігор з 1972 р. також пов’язані із залученням до участі у змаганнях, окрім спортсменів із пошкодженнями хребта і спинного мозку, спортсменів інших нозологій: з вадами зору (з 1972–1976 рр.), з іншими пошкодженнями опорно-рухового апарату (з 1976 р.), ампутаціями та церебральним паралічем (з 1980 р.).

Виникнення (1963 р.) й активний розвиток руху Спеціальних Олімпіад і проведення Міжнародних ігор Спеціальних Олімпіад (з 1968 р.) також відбуваються у другому періоді розвитку спорту інвалідів.

Третій період розвитку спорту інвалідів характеризується, перш за все, активізацією інтеграції спорту інвалідів до системи міжнародного олімпійського руху.

Протягом третього періоду розвитку спорту інвалідів відбувається остаточне оформлення Параолімпійських ігор, як найбільш наближених до Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор: Параолімпійські ігри проводяться безпосередньо після них на тих самих (відповідно адаптованих) спортивних об’єктах; усі Параолімпійські ігри проводяться під керівництвом Міжнародного параолімпійського комітету; усі ігри Спеціальних Олімпіад проводяться під назвою Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад, Всесвітні ігри глухих змінюють свою назву на Дефлімпійські, а Міжнародний спортивний комітет глухих перетворюється на Дефлімпійський комітет.

Важливою ознакою третього періоду розвитку спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху є відносна стабілізація показників динаміки кількості

учасників Ігор інвалідів. Так, показники ланцюгового темпу зростання кількості країн-учасниць Параолімпійських ігор лінійно знижуються з 1,38 до 1,07, показники ланцюгового темпу зростання кількості країн-учасниць Дефлімпійських ігор та Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад хвилеподібно знижуються з 1,59 до 1,07 та з 1,36 до 1,07 відповідно.

Відносна стабілізація кількості учасників Ігор інвалідів пов'язана, на наш погляд, з природними та спеціально створеними організаційними чинниками, перш за все, запровадженням механізмів функціональних класифікацій та ліцензування в Параолімпійських іграх, кількісних квот для національних програм Спеціальних Олімпіад тощо.

Аналіз сучасних програм Ігор інвалідів показав, що в сучасних літніх Іграх інвалідів відбуваються змагання в різних як адаптованих олімпійських, так і неолімпійських, а також специфічних – нозологічно детермінованих – видах спорту. У межах усіх складових спорту інвалідів спостерігається виражена тенденція до формування програм Ігор інвалідів переважно за рахунок олімпійських видів спорту (близько 71 % – у літніх та 80% – у зимових Іграх).

Незважаючи на внутрішню організаційно-структурну відокремленість, сучасний період розвитку спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху характеризується значущими спільними тенденціями до подальшої інтеграції локальних спортивних рухів інвалідів до міжнародного олімпійського руху, ревізії деяких первинних положень спорту інвалідів (зміщення Параолімпійських пріоритетів із реабілітаційних на спортивно-результативні, зниження вимог щодо обмеження рухових можливостей спортсменів в окремих видах спорту – фехтуванні, тенісі тощо, включення до програм Спеціальних Олімпіад виду єдиноборств – дзюдо тощо), регулювання кількості учасників Ігор інвалідів із використанням механізмів функціональних класифікацій, рейтингу та ліцензування, кількісних квот тощо.

У межах розв'язання шостого завдання дослідження, виходячи з концепції спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху та моделі структури системи знань, розроблено концептуальне підґрунтя запровадження навчальних дисциплін проблематики спорту інвалідів у системі підготовки фахівців зі спеціальності “Олімпійський та професійний спорт”. Метою навчальної дисципліни “Спорт інвалідів” ми визначили формування в майбутнього фахівця зі спеціальності “Олімпійський та професійний спорт” знань про спорт інвалідів як складову міжнародного олімпійського руху. Основними завданнями навчальної дисципліни “Спорт інвалідів” є формування у студентів уявлень про значущість спорту для соціальної реабілітації інвалідів; місце спорту інвалідів в системі міжнародного олімпійського руху; витоки спорту інвалідів, його історію, нозологічно-структурний характер, періодизацію розвитку, сучасне функціонування та основні тенденції подальшого розвитку в системі міжнародного олімпійського руху; особливості формування складу учасників, організації та проведення, а також правила змагань інвалідів; основні завдання спорту інвалідів та дидактичні особливості підготовки спортсменів-інвалідів; формування вмій та навичок формулювання завдань спортивної підготовки інвалідів; вибору нозологічно адекватних засобів спортивної підготовки; проведення класифікації спортсменів та формування стартових груп у змаганнях спортсменів параолімпійських нозологій та Спеціальних Олімпіадах. Реалізація зазначених завдань передбачає запровадження в структурі навчальної дисципліни таких змістовних модулів: “Спорт інвалідів як соціальне явище”, “Генеza спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху”, “Організація та проведення змагань серед спортсменів-інвалідів”, “Особливості підготовки спортсменів-інвалідів”.

Нами визначено концептуальні підходи до запровадження навчальних дисциплін: розробка узагальненої навчальної дисципліни “Спорт інвалідів” або розробка кількох навчальних дисциплін (наприклад, додаткових спеціалізацій), які спрямовані на формування професійних знань щодо окремих складових спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху, – “Параолімпійський спорт”, “Дефлімпійський спорт”, “Спеціальні Олімпіади” – зміст яких доцільно ідентифікувати з відповідними змістовними модулями узагальненої навчальної дисципліни “Спорт інвалідів”. Відповідно до другого підходу розроблено структуру та зміст навчальних дисциплін “Параолімпійський спорт” та “Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади”.

Висновки

1. Проблемне поле спорту інвалідів як наукової та навчальної дисципліни визначено як сукупність проблем спорту інвалідів, як галузі практичної діяльності та особистісних проблем спортсмена-інваліда, а модель системи знань про спорт інвалідів – як таку, що повинна містити загально-філософський, загально-теоретичний та спеціально-теоретичний змістовні блоки з розглядом у структурі загально-філософського змістовного блоку ідейно-філософського підґрунтя спорту інвалідів – політичної, гуманістичної та філософсько-педагогічної ідей олімпізму; у структурі загально-теоретичного змістовного блоку – концепції галузі спорту інвалідів, поняттєвого апарату, мети та загальних завдань спорту інвалідів, його основних принципів та соціальних функцій; у структурі спеціально-теоретичного змістовного блоку – інформації історичного характеру, що віддзеркалює особливості генези спорту інвалідів, хронологію проведення та періодизацію розвитку відповідних Ігор та соціальних рухів інвалідів; методичного характеру – щодо загальних, нозологічно зумовлених корекційних й спеціальних завдань і дидактичних особливостей підготовки спортсменів-інвалідів; організаційного та нормативного характеру – щодо формування й функціонування організаційних структур спорту інвалідів та впливу особистісних факторів, особливостей формування програм Ігор інвалідів, складу учасників, класифікацій спортсменів та формування стартових груп, правил проведення спортивних змагань інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху, результатів змагальної діяльності тощо.

2. Виходячи з моделі системи знань про спорт інвалідів як складову міжнародного олімпійського руху, концептуальна модель навчальних дисциплін проблематики спорту інвалідів у системі підготовки фахівців зі спеціальності “Олімпійський та професійний спорт” повинна включати такі змістовні модулі: “Спорт інвалідів як соціальне явище”, “Генеза спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху”, “Організація та проведення змагань серед спортсменів-інвалідів”, “Особливості підготовки спортсменів-інвалідів”, запровадження навчальних дисциплін – розробку узагальненої навчальної дисципліни або розробку кількох навчальних дисциплін, які спрямовані на формування професійних знань щодо окремих складових спорту інвалідів у системі міжнародного олімпійського руху, – “Параолімпійський спорт”, “Дефлімпійський спорт”, “Спеціальні Олімпіади”, зміст яких доцільно ідентифікувати з відповідними змістовними модулями узагальненої навчальної дисципліни. Відповідно до другого підходу розроблено структуру та зміст навчальних дисциплін “Параолімпійський спорт” та “Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади”.

3. Найбільш наближеними до Олімпійських ігор є сучасні літні й зимові Параолімпійські ігри, що проводяться безпосередньо після завершення Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор на тих самих, відповідно обладнаних спортивних спорудах. Основними періодами формування й розвитку параолімпійського руху, виді-

леними на основі аналізу соціально-культурних, ідеологічних, соціально-політичних, соціально-економічних, організаційних та особистісних чинників, у т. ч. динаміки залучення спортсменів різних нозологічних груп, які достовірно ($p < 0,01$) відрізняються за показниками кількості спортсменів та країн-учасниць Ігор, є:

- Сток-Мандевільський період – 1952–1959 рр. – період зародження Параолімпійських ігор; проведення I–VIII Міжнародних Сток-Мандевільських ігор;
- перший параолімпійський період – 1960–1972 рр. – період участі в змаганнях винятково спортсменів із пошкодженнями хребта і спинного мозку; проведення XI–XII Міжнародних Сток-Мандевільських ігор (I–IV Параолімпійських ігор) під керівництвом Міжнародної організації Сток-Мандевільських ігор;
- другий параолімпійський період – 1976–1988 рр. – період активного залучення до участі в Параолімпійських іграх спортсменів різних нозологічних груп, формування організаційних структур параолімпійського спорту, використання винятково медичних критеріїв формування змагальних груп; проведення V–VIII Параолімпійських ігор;
- третій параолімпійський період – з 1992 р. і далі – період орієнтації Параолімпійських ігор на досягнення спортивного результату, залучення до участі в них команд незалежних країн – колишніх республік СРСР; з року проведення IX Параолімпійських ігор під керівництвом Міжнародного параолімпійського комітету.

4. Визначною рисою руху Спеціальних Олімпіад є адаптивно-реабілітаційна, а не спортивно-результативна спрямованість змагань, яка забезпечується специфікою комплектування стартових груп (дивізіонів) за принципом рівності (подібності спортивних результатів у межах 10–15%). Основними періодами формування та розвитку Спеціальних Олімпіад, виділеними на основі аналізу соціально-культурних, ідеологічних, соціально-політичних, соціально-економічних, організаційних та особистісних чинників, які достовірно ($p < 0,01$) відрізняються за показниками кількості спортсменів та країн-учасниць Ігор, є :

- перший період – 1968–1987 рр. – період до офіційного визнання руху Спеціальних Олімпіад Міжнародним олімпійським комітетом; проведення I–VII Міжнародних ігор Спеціальних Олімпіад;
- другий період – з 1991 р. – період після офіційного визнання руху Спеціальних Олімпіад Міжнародним олімпійським комітетом; набуття Іграми Спеціальних Олімпіад всесвітнього характеру, залучення до них національних програм незалежних країн – колишніх республік СРСР; з року проведення VIII Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад.

Результати дослідження можуть бути використані як вихідна емпірична та вихідна теоретична основи створення загальної теорії спорту інвалідів; як навчально-методичні матеріали в системі підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за напрямом спеціальності “Спорт” у вищих навчальних закладах фізичної культури і спорту, а також для визначення стратегії подальшого розвитку параолімпійського та дефлімпійського спорту і Спеціальних Олімпіад в Україні, що й визначає перспективи подальших досліджень.

1. Бріскін Ю. Спорт інвалідів у міжнародному олімпійському русі : [монографія] / Юрій Бріскін. – Л. : Край, 2006. – 346 с. : іл. – ISBN 966-547-206-2.
2. Бріскін Ю. А. Паралімпійська класифікація як лімітуючий фактор досягнення спортивного результату (на прикладі легкої атлетики) / Ю. А. Бріскін, А. В. Передерій, С. В. Блінова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць / за ред. С. С. Єрмакова. – Х. : ХАДМ (ХХПІ), 2004. – № 13. – С. 11–20.

3. Висковатова Т. Умственная отсталость и Паралимпийский спорт / Татьяна Висковатова // Наука в олимпийском спорте. – 2002. – № 2. – С. 30–35.
4. Войтенко В. П. Инвалидность в Украине : динамика и структура / В. П. Войтенко, А. П. Войтенко // Проблемы старіння і довголіття. – 1996. – № 1–2. – С. 16–20.
5. Григоренко В. Г. Педагогические основы физической реабилитации инвалидов с нарушениями функций спинного мозга : в 2 т. / Григоренко В. Г. – М. : Советский спорт, 1991. – Ч. 1. – 204 с.
6. Григоренко В. Г. Педагогические основы физической реабилитации инвалидов с нарушениями функций спинного мозга : в 2 т. / Григоренко В. Г. – М. : Советский спорт, 1991. – Ч. 2. – 184 с.
7. Григоренко В. Г. Организация спортивно-массовой работы с лицами, имеющими нарушения функций спинного мозга : метод. реком. / В. Г. Григоренко, А. П. Глоба. – М. : Советский спорт, 1991. – 46 с.
8. Гузій О. В. Засоби фізичного виховання у фізичній реабілітації дітей з церебральним паралічем : метод. посіб. / О. В. Гузій, О. С. Куц. – Л. : Укр. технології, 2002. – 97 с.
9. Матвеев С. Структурно-функциональные особенности спорта инвалидов и тенденции формирования программ летних Паралимпийских игр / Сергей Матвеев, Юрий Брискин // Наука в олимпийском спорте. – 2004. – № 1. – С. 84–94.
10. Мудрік В. І. Спеціальні Олімпіади=Special Olympics / В. І. Мудрік. – К. : Нора-прінт, 2001. – 52 с.
11. Мудрік В. І. Міжнародні засади формування соціально-правового ставлення до умов життя, реабілітації й спорту інвалідів / В. І. Мудрік // Оздоровча і спортивна робота з неповносправними : зб. наук. статей з проблем фіз. виховання і спорту та фіз. реабілітації неповносправних. – Л., 2005. – С. 34–42.
12. Мудрік В. І. Міжнародний спортивний рух інвалідів / В. І. Мудрік. – К. : Нора-прінт, 2001. – 38 с.
13. Овчаренко Т. Проблема спорта для инвалидов как часть олимпийского движения в Украине / Татьяна Овчаренко // Современный олимпийский спорт : тез. докл. II Междунар. науч. конгр. – К., 1997. – С. 206.
14. Передерій А. В. Критерии оценки двигательной памяти спортсменов с последствиями церебрального паралича / Передерій А. В. // Наука в олимпийском спорте. – 2002. – № 1. – С. 78–83.
15. Передерій А. В. Технічна підготовка спортсменів з наслідками церебрального паралічу з урахуванням особливостей рухової пам'яті (на прикладі легкої атлетики) : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 / Передерій Аліна Володимирівна ; Львів. держ. ін-т фіз. культури. – Л., 2002. – 160 с.
16. Платонов В. Н. Олимпийский спорт : учебник : в 2 кн. / В. Н. Платонов, С. И. Гуськов. – К. : Олимп. литература, 1994. – Кн. 1. – 496 с.
17. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте : учебник / В. Н. Платонов. – К. : Олимп. литература, 1997. – 584 с.
18. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учебник / В. Н. Платонов. – К. : Олимп. литература, 2004. – 808 с.
19. Приступа Е. Виды спорта и тенденции формирования программ соревнований Паралимпийских игр / Е. Приступа, Е. Болах // Наука в олимпийском спорте. – 2003. – № 1. – С. 115–120.
20. Приступа Е. Тенденции развития Паралимпийского спорта / Евгений Приступа, Евгениуш Болах // Наука в олимпийском спорте. – 2005. – № 2. – С. 26–33.
21. Приступа Е. Закономерности развития Паралимпийского спорта / Е. Приступа, Т. Приступа, Е. Болах // Оздоровча і спортивна робота з неповносправними : зб. наук. статей з проблем фіз. виховання і спорту та фіз. реабілітації неповносправних. – Л. : Кварт, 2005. – С. 70–75.
22. Про затвердження Цільової комплексної програми “Фізичне виховання – здоров'я нації” : указ Президента України від 01.09.1998 № 963 // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 172.
23. Організаційно-методичні засади підготовки спеціалістів на освітньо-кваліфікаційному рівні “магістр” зі спеціальності “Олімпійський та професійний спорт” / за заг. ред. Ю. М. Шкребтія. – К. : НУФВСУ, 2006. – 69 с.
24. Римар О. Спорт неповносправних : історія та сучасність / Ольга Римар. – Л. : Видавничий центр НУ ім. І. Франка, 2001. – 56 с.
25. Римар О. В. Историко-социальные аспекты развития параолимпийского руха в Украине : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 / Римар Ольга Василівна ; Львів. держ. ін-т фіз. культури. – Л., 2002. – 212 с.
26. Слиявчук К. Перспективы и пути развития программы Специальная Олимпиада в Украине / Константин Слиявчук // Наука в олимпийском спорте. – 2002. – № 2. – С. 70–78.
27. Строкатов В. В. Зміст спортивного тренування інвалідів-олігофренів (на прикладі легкої атлетики) / В. В. Строкатов // Актуальні проблеми розвитку фізичної культури і спорту у ВНЗ України : тези доп. Всеукр. наук.-метод. конф. – Л., 1998. – С. 134–135.

28. Сушкевич В. М. Це був триумф людських спроможностей / В. М. Сушкевич // Олімпійська арена. – 2001. – Спецвип. – С. 38–39.
29. Чудная Р. В. Адаптивное физическое воспитание / Р. В. Чудная. – К. : Наук. думка, 2000. – 360 с.
30. Энциклопедия Олимпийского спорта : в 5 т. / под общ. ред. В. Н. Платонова. – Т. 1. – К. : Олимп. литература, 2002. – 496 с.
31. Энциклопедия Олимпийского спорта : в 5 т. / под общ. ред. В. Н. Платонова. – Т. 2. – К. : Олимп. литература, 2004. – 583 с.
32. Энциклопедия Олимпийского спорта : в 5 т. / под общ. ред. В. Н. Платонова. – Т. 4. – К. : Олимп. литература, 2004. – 607 с.
33. Энциклопедия Олимпийского спорта : в 5 т. / под общ. ред. В. Н. Платонова. – Т. 5. – К. : Олимп. литература, 2004. – 520 с.
34. Steadward R. Paralympics / R. Steadward, C. Peterson. – Canada, 1997. – 261 p.

Рецензент: канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент **Випасняк І.П.**

УДК 796.011.3

Мирослав Дутчак

ББК 75.1

СПОРТ ДЛЯ ВСІХ І ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

На основі проведених досліджень сформовано новий науковий напрям, що передбачає вивчення спорту для всіх як складової системи вищого порядку – здорового способу життя – з урахуванням відповідних внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що розкриває широкий спектр функцій використання можливостей спорту для всіх стосовно адекватної реакції на сукупність сучасних викликів перед українським суспільством загалом і конкретно людиною зокрема.

Ключові слова: спорт для всіх, здоровий спосіб життя.

В результате проведенных исследований сформировано новое научное направление, которое предусматривает изучение спорта для всех как составной системы высшего порядка – здорового способа жизни – с учетом соответствующих внутренних и внешних связей, что раскрывает широкий спектр функций использования возможностей спорта для всех соответственно адекватной реакции на совокупность современных вызовов перед украинским обществом вообще и конкретным человеком в частности.

Ключевые слова: спорт для всех, здоровый образ жизни.

As a result of the conducted researches a new scientific direction which foresees the study of sport for all as component system of higher order – healthy method of life is formed – taking into account the proper internal and external communications, that exposes the wide spectrum of functions of the use of possibilities of sport for all according to the adequate reaction on an aggregate modern calls before Ukrainian society in general that by a concrete man in particular.

Key words: sport for all, healthy way of life.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Ідея спорту для всіх реалізується у світі вже понад півстоліття як реакція суспільства на необхідність пошуку ефективних концепцій зміцнення здоров'я людей і профілактики хронічних неінфекційних захворювань в умовах зростаючої гіпокінезії та підвищення рівня життя населення [3; 5].

На сучасному етапі в провідних країнах світу більше половини населення залучено до спорту для всіх, що в поєднанні з раціональним харчуванням, боротьбою зі шкідливими звичками, відповідними екологічними умовами забезпечує належний рівень здоров'я та високу тривалість активного життя громадян.

Разом із цим в аналітичних матеріалах Всесвітньої організації охорони здоров'я (2002) зазначається, що в Європі спосіб життя кожної п'ятої людини характеризується ще незначним рівнем або повною відсутністю рухової активності. Ця проблема найбільш актуальна для країн східної частини континенту й передусім для України [4].